

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

LUNDS UNIVERSITET
Samhällsvetenskapliga fakulteten

”Det är ju inte som att snatta”

En kvalitativ studie om att dyka i containrar och sväva i ovisshet

Författare: Marie Birath och Erika Fritzell
Kandidatprogram i kriminologi
Kandidatuppsats: SOCK01, 15hp
Vårterminen 2013
Handledare: Agneta Mallén

”Poliser är det bästa jag vet, näst rabarberkräm”

– Pippi Långstrump

Tack...

Vi vill rikta vårt varmaste tack till vår handledare Agneta Mallén. Hennes entusiasm över vårt ämnesval och hennes övertygelse om att vi skulle fixa denna uppsats har betytt mer än vad vi själva kunnat ana. Vi har också känt ett stort stöd från våra vänner och familjer.

Våra intervjupersoner har varit otroligt generösa med att dela med sig av sina upplevelser. Utan dem hade det inte blivit någon uppsats och vi är mycket tacksamma för att de tog sig tid att prata med oss.

Tack också till Cajsa och Anders för snabb och proffsig korrekturläsning, till dig som kladdat så roligt i en av bibliotekets böcker och till vår eminenta fanclub.

Slutligen vill vi tacka Sven Lundgren som bidragit med sin juridiska kompetens.

Färska dadlar är gott.

Lund, 23 maj 2013

Erika och Marie

Abstrakt

Författare: Marie Birath och Erika Fritzell

Titel: ”Det är ju inte som att snatta” – En kvalitativ studie om att dyka i containrar och sväva i ovisshet

Kandidatprogram i kriminologi

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Agneta Mallén

Sociologiska institutionen, Vårterminen 2013

Tidigare forskning om så kallad dumpster diving, även kallat dumpstring eller sopdykning, har fokuserat på fenomenet som en del av en frigansk livsstil och på hur människor som dumpstrar skapar en identitet av antikonsumention med hjälp av dumpster diving. Syftet med denna uppsats är att utforska hur dumpstrare upplever och förhåller sig till osäkerheten kring huruvida dumpster diving är olagligt eller inte. Därför undersöks hur dessa upplever risken att bli konfronterade när de tar mat från containrar och vilken inställning de har till vetskapen om att de eventuellt begår ett brott. Åtta kvalitativa intervjuer har genomförts med människor som dumpstrar och fyra fältobservationer har gjorts som komplement till dessa. Materialet har analyserats med hjälp av olika kriminologiska teorier. Studien visar att risken för att bli konfronterad inte hindrar dumpstrare från att ta mat från containrar samtidigt som de alla förhåller sig till denna risk vilket bland annat visar sig i deras val att dumpstra sent på kvällen. Risken att bli konfronterad resulterar också i en upplevelse av spänning vilket framstår som en tilltalande aspekt av dumpster diving. Dumpstrarna visar inget stort behov av att rättfärdiga sitt beteende utan framhäver hellre vilka skäl de har för att dumpstra och de aspekter som de upplever som positiva. Samtidigt som osäkerheten kring den juridiska regleringen för vissa gör upplevelsen tilltalande medför ovisshetens praktiska konsekvenser att intervjupersonerna ställer sig tveksamma till att dumpstra om de skulle få en stabilare ekonomi.

Nyckelord: Dumpster diving, dumpstring, containerdykning, juridisk gråzon, kriminologi

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	DUMPSTER DIVING – LAGLIGT ELLER INTE?	2
1.2	KRIMINOLOGISK RELEVANS	3
1.3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.4	DISPOSITION	4
2	TIDIGARE FORSKNING	5
2.1	DUMPSTER DIVING SOM POLITISK TEATER	5
2.2	ANTI-KONSUMTION SOM IDENTITET	5
2.3	DUMPSTER DIVING OCH ETISK MATKONSUMTION	6
3	METOD OCH MATERIAL	7
3.1	KVALITATIV METOD	7
3.2	GENOMFÖRANDE	7
3.3	URVAL	9
3.4	ANALYSMETOD	9
3.5	ETISKA ASPEKTER	10
4	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	12
4.1	RUTINAKTIVITETSTEORIN	12
4.2	SEDUCTIONS OF CRIME	13
4.3	AVVIKANDE BETEENDE	13
4.4	ACCOUNTS	14
5	ANALYS	16
5.1	RISKEN FÖR KONFRONTATION	16
	<i>Att dumpstra på kvällen</i>	17
	<i>Öppet eller inhägnat</i>	19
	<i>Möte med polis och väktare</i>	20
	<i>Spänningen</i>	21
5.2	"EN ORÄTTVIS LAG ÄR INGEN LAG ALLS"	22
	<i>Det är rätt att dumpstra</i>	23
	<i>... även om andra inte förstår det</i>	26
	<i>Det är rätt att dumpstra därför att</i>	28
6	SLUTDISKUSSION	31

1 Inledning

Mat är ett grundläggande fysiologiskt behov hos oss människor. För att tillgodose detta behov och som en del av vår samhällsuppbyggnad har vi i Sverige och världen över upprättat livsmedelsbutiker där människor kan inhandla sin mat. Svårigheten med att beräkna den exakta mängden mat som kommer kunna säljas resulterar i att en del av den mat som skulle kunna konsumeras istället slängs. Matavfallet från våra svenska livsmedelsbutiker uppgår till cirka 110 000 ton. Hur stor del av detta avfall som är så kallat *matsvinn* – livsmedel som hade kunnat konsumeras om varorna hanterats annorlunda – är svårt att säga med säkerhet. Forskning visar att matsvinnet kan röra sig om upp till fyra procent av livsmedelsbutikernas ekonomiska omsättning (Lagerberg Fogelberg, Vågsholm & Birgersson, 2011).

Matavfall från livsmedelsbutiker slängs i containrar eller andra sopkärl i nära anslutning till butikerna. Delar av detta matavfall kan, som beskrivits ovan, vara fullt ätbart vilket betyder att det skulle kunna tillfredsställa människors behov av mat. Så länge människor har slängt saker har det funnits andra personer som tagit dessa föremål och maten är inget undantag från detta (Edwards & Mercer, 2007). Fenomenet brukar kallas för *dumpster diving*, förkortat *dumpstring*, och översätts ibland till sopdykning på svenska.¹ Enligt *Oxford Dictionary* definieras *dumpster diving* enligt följande: "The practice of raiding dumpsters to find discarded items that are still useful, can be recycled, and have value." Med detta menas att *dumpstring* innebär plundring av containrar och soptunnor för att hitta kastade föremål som fortfarande är användbara och som har ett värde.

I denna uppsats begränsar vi innebörden av *dumpster diving* till att enbart innefatta tagandet av mat från containrar som finns placerade i anslutning till livsmedelsbutiker. Den som tar mat på detta sätt omnämns ofta som *dumpstrare* och det är dessa personers upplevelser vi vill belysa i denna studie.

¹ I denna uppsats kommer vi genomgående att använda termerna *dumpster diving* och *dumpstring*, inte *sopdykning*, om fenomenet. Detta då det är de termer som våra intervjupersoner själva använder i intervjusituationerna. Verbformen av *dumpstring* blir att *dumpstra* och de som utför handlingen kallas följaktligen för *dumpstrare*.

1.1 Dumpster diving – lagligt eller inte?

För närvarande finns det inga avgöranden från högre instans som skulle kunna fungera som prejudikat för hur dumpster diving ska bedömas juridiskt. Vanligt förekommande i media är rapporter om den otydliga regleringen och om dumpstrare som exempelvis anhålls av polis (se exempelvis Gedda, 2011; Karlström, 2011). Följaktligen finns det flertalet juridiska oklarheter kring fenomenet.

En av dessa juridiska oklarheter rör vem som äger rätten till maten som finns i containrarna och därmed vem som kan anses vara offer för dumpstring då människor tar denna mat. Enligt Miljöbalken (1998:808) 15 kap. 8 § första stycket är det kommunen som ansvarar för att hushållsavfall bortskaffas och återvinns eller transporteras till en behandlingsanläggning om det är nödvändigt. En första frågeställning blir därför huruvida avfallet kan betraktas som hushållsavfall. Enligt 15 kap. 2 § första stycket i samma lag inbegriper begreppet hushållsavfall sådant avfall som kommer från hushåll och avfall som uppkommer i annan verksamhet och som är jämförligt med det avfall som kommer från hushåll. *Avfall Sverige* som är en branschorganisation för avfallshantering och återvinning menar i en vägledande publikation att kasserade livsmedel från livsmedelsbutiker, med eller utan förpackning, generellt kan betraktas som hushållsavfall. Det beror på att sådant avfall bara skiljer sig volymmässigt från avfallet som uppkommer i enskilda hushåll (Avfall Sverige, 2011). Alltså skulle maten som livsmedelsbutiker slänger i containrar kunna betraktas som hushållsavfall vilket, som tidigare nämnt, gör kommunen ansvarig för att avlägsna innehållet i dessa containrar.

I e-postkorrespondens med Sven Lundgren², juridisk rådgivare på Avfall Sverige specificeras äganderätten till innehållet i containern. Han skriver att äganderätten till avfallet rimligtvis övergår från butiken till kommunen ”[...] när avfallet lämnas i den container som kommunen eller kommunens entreprenör tillhandahåller för avfallet.”

Lundgren menar vidare att butiksinnehavaren, alternativt fastighetsägaren, skulle kunna betraktas som målsägande om containern står uppställd på hans eller hennes mark. På samma sätt skulle även kommunen kunna betraktas som målsägande om den som dumpstrar befinner sig i kommunens container. Enligt Lundgren skulle detta brott i sådana fall rubriceras som

² Sven Lundgren, juridisk rådgivare, Avfall Sverige, e-postkorrespondens den 2 maj 2013.

olaga intrång enligt Brottsbalken (1962:700) 4 kap. 6 § andra stycket. Straffet för detta brott är böter.

Även om en container är olåst och utan inhägnad är det ett brott att ta mat från den enligt Lundgren. Om maten inte anses ha något ekonomiskt värde kan dumpster diving klassificeras som egenmäktigt förfarande enligt Brottsbalken 8 kap. 8 §, vilket kan ge böter eller fängelse i upp till sex månader.

1.2 Kriminologisk relevans

Det är inte helt tydligt varför det är kriminologiskt intressant att studera ett fenomen som mer eller mindre befinner sig i en gråzon mellan det lagliga och det olagliga. Thelander (2012) studerar ett fall där en person som blivit anklagad för korruption senare frias. Han motiverar den kriminologiska relevansen i forskningen med att kriminologi inte nödvändigtvis behöver handla om kriminella handlingar. Han menar vidare att gråskaligheten kan ses som en viktig del av korruptionen som fenomen. Genom att studera en handling som inte uppenbart är att betrakta som olaglig kan just denna aspekt av korruption utforskas närmare. På samma sätt menar vi att den juridiska gråskaligheten kan ses som en aspekt av fenomenet dumpster diving och att det är kriminologiskt intressant att utforska denna aspekt. Genom att närmare studera hur människor som dumpsterdivare förhåller sig till denna gråskalighet kan vi få en bättre förståelse för dumpster diving som fenomen.

1.3 Syfte och frågeställningar

Den tidigare forskning som presenteras i nästkommande kapitel kommer från andra delar av världen och utgår inte från ett kriminologiskt perspektiv. I Sverige har det endast skrivits uppsatser om dumpster diving på kandidatnivå och inte heller dessa har ett kriminologiskt angreppssätt.³ Med denna uppsats hoppas vi kunna bredda bilden av fenomenet och syftet är därmed att utforska hur dumpsterdivare upplever och förhåller sig till osäkerheten kring huruvida dumpster diving är olagligt eller inte. För att nå denna förståelse har vi valt att lyfta fram två frågeställningar:

³ Larsson, A-K. & Rosengren, E. (2012). *Vad blir det för mat idag?*. Kandidatuppsats, Sektionen för hälsa och samhälle, Högskolan i Halmstad; Norr, E. (2012). *"Dumpster diving: En lokal (nöd)lösning på ett globalt problem?"*. Kandidatuppsats, Institutionen för kulturantropologi och etnologi, Uppsala universitet; Appelgren, J. & Stenström Heidengård, J. (2012). *"Det är inte så jävla lätt att laga mat på gatan!"*. Kandidatuppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

- Hur upplever våra intervjupersoner risken att bli konfronterade när de dumpstrar?
- Vilken inställning har intervjupersonerna till vetenskapen att de eventuellt begår ett brott?

1.4 Disposition

I nästa kapitel presenteras tidigare forskning om dumpster diving. Därefter följer kapitel tre med metod och material där bland annat tillvägagångssätt beskrivs och etiska aspekter diskuteras. I kapitel fyra presenteras de teorier som används i analysen av materialet och sedan presenteras denna analys i kapitel fem. Sist sammanfattas och diskuteras de viktigaste slutsatserna och förslag på vidare forskning ges.

2 Tidigare forskning

2.1 Dumpster diving som politisk teater

Barnard (2011) undersöker hur medlemmar i den friganska organisationen *freegan.info* använder sig av dumpster diving som ett sätt att sprida ett politiskt budskap i New York. En frigansk livsstil innebär enligt organisationen bland annat att man deltar i det konventionella samhället endast i begränsad utsträckning och att man ställer sig negativ till exempelvis tävlan och materialism. Istället värdesätts begrepp som generositet och samarbete vilka är budskap som organisationen vill sprida. Genom att organisera gemensamma dumpstringsaktioner för både redan vana dumpstrare och nyfikna människor försöker rörelsen värva nya medlemmar och öppet rikta kritik mot det kapitalistiska samhället. Dessa event arrangeras därför på kvällar då flest människor har möjlighet att delta. Ibland annonseras det även om dessa event på internet och skrivs om dem i medierna. Dumpstringsevenen fungerar på det här sättet som politiska framträdanden.

2.2 Antikonsumtion som identitet

Fernandez, Brittain och Bennett (2010) studerar hur dumpstrare på Nya Zeeland konstruerar en identitet av antikonsumtion genom dumpster diving, och de undersöker bland annat vilka skäl dumpstrarna anger för sin dumpstring. Enligt denna studie har dumpstrarna flera olika motiv som också kan förändras över tid. Exempelvis kan en person som först har ekonomiska motiv senare anamma de skäl som artikelförfattarna kallar för psykologiska och ideologiska skäl.

De ekonomiska skälen kan se lite olika ut; en del börjar dumpstra för att de helt enkelt saknar pengar medan andra dumpstrar för att slippa ägna sig åt traditionellt lönearbete och delta i det kapitalistiska systemet. Ett ogillande för konsumtionssamhällets negativa påverkan på miljön och dess orättvisa distribution av välfärd utgör de ideologiska skälen. Vissa ser sitt dumpstrande som ett sätt att aktivt motverka dessa negativa effekter. Författarna menar att dumpstrarna bygger grunden för en så kallad hjälteidentitet genom att betona dessa ideologiska skäl. De psykologiska skälen för dumpstring handlar till stor del om den gemenskap som uppstår dumpstrare emellan, exempelvis som en följd av att de delar med sig av maten till varandra. Många dumpstrare uppskattar också att inte veta vad de kommer hitta i

containern och dumpster diving blir på så vis ett sätt att välja bort konsumtionssamhällets valmöjligheter (Fernandez, Brittain & Bennett, 2010).

Trots att dumpster diving enligt författarna är olagligt på Nya Zeeland uppmärksammas inte den juridiska aspekten av fenomenet i någon större utsträckning i artikeln. Det poängteras dock att dumpstrarna väljer att dumpstra sent på kvällen för att hantera den marginalisering av dem som kan uppstå om andra får veta att de letar efter mat i containrar (Fernandez, Brittain & Bennett, 2010).

2.3 Dumpster diving och etisk matkonsumtion

Edwards och Mercer (2007) studerar en frigansk subkultur i Australien som dels består av människor som ägnar sig åt dumpster diving och dels av människor som inom ramen för organisationen *Food Not Bombs* samlar in mat som blivit över från matmarknader, för att sedan tillaga maten och ge bort till människor ute på gatan. Dessa friganer har liknande skäl till att ta mat från containrar som dumpstrarna på Nya Zeeland och friganerna i New York, det vill säga skäl som har sin grund i att de ogillar konsumtionssamhällets slöseri med resurser och de orättvisor det skapar i världen. Fokus ligger i denna studie på etiken kring hur dumpstrarna och matsamlarna väljer att konsumera mat. Många av friganerna föredrar en vegetarisk eller vegansk kost och avstår från att äta mat som de anser är etiskt oacceptabel. En del av dem anser dock att kött kan ätas om det exempelvis är producerat på ett hållbart sätt eller om det ligger slängt i en container. Anledningen är att de anser att de då visar djuret värdighet. Några väljer också att komplettera dumpstrad mat med köpt mat som är lokalproducerad och hållbar för vår miljö.

Etiken spelar också en viss roll för vilka butiker dumpstrarna väljer att dumpstra från. De föredrar att dumpstra från större butikskedjor istället för mindre butiker. Anledningen till detta är bland annat att de stora kedjorna ofta bidrar i större utsträckning till en försämrad miljö och en orättvis fördelning av välfärd genom stort matsvinn. Men en del dumpstrar även från mindre butiker eftersom att dessa slänger mat som håller högre kvalitet och är nyttigare. Samtidigt som vissa friganer vill uppmärksamma matsvinnet genom att dumpstra vill de inte att deras agerande ska medföra att butikerna låser in maten. Dumpster diving genomförs därför mer i skymundan än det matsamlade som *Food Not Bombs* ägnar sig åt (Edwards & Mercer, 2007).

3 Metod och material

3.1 Kvalitativ metod

Eftersom att syftet med uppsatsen är att försöka förstå dumpstrarnas upplevelser använder vi oss av en kvalitativ metod, då denna ger oss möjlighet att studera några få fall mer ingående. Den kvalitativa metoden skiljer sig på det sättet från kvantitativ metod där forskaren istället studerar många fall för att sedan kunna dra generella slutsatser. Genom att fokusera på några få valda studiesubjekt får forskaren möjlighet att ta hänsyn till att världen består av tolkningar, känslor och interaktioner. På det sättet ses subjektivitet som en resurs snarare än som en brist inom den kvalitativa traditionen (Gubrium & Holstein, 1997).

Inom den kvalitativa forskningen finns det enligt Gubrium och Holstein (1997) fyra olika sätt att tala om metod, däribland naturalism och etnometodologi. I vår studie utgår vi främst från det naturalistiska metodspråket och vår utgångspunkt är därför att var och en av våra intervjupersoner har en verklighet som vi kan ta del av. Med ett naturalistiskt förhållningssätt hamnar vårt fokus snarare på vad den sociala organiseringen består av och hur den fungerar än på hur den konstrueras som inom det etnometodologiska förhållningssättet. Även om vi främst har ett naturalistiskt förhållningssätt så har analysen inslag av etnometodologi vilket gör att vi inte bara intresserar oss för svaren på frågorna ”vad” och ”varför” utan i viss mån även för svaren på frågan ”hur”.

3.2 Genomförande

Vårt material består av såväl kvalitativa intervjuer som fältobservationer. Den huvudsakliga grunden för vår analys är intervjupersonernas berättelser medan observationerna snarare har använts som komplement till intervjumaterialet. Fältobservationerna har gett oss kunskap om hur dumpster diving går till i praktiken och detta upplever vi som fördelaktigt eftersom vi under intervjuerna har kunnat ställa frågor utifrån denna kunskap. Den första observationen gjordes för att vi skulle få en bild av fenomenet innan vi började studera fältet mer ingående. För att komplettera denna bild valde vi att utföra ytterligare fyra observationer vid olika tillfällen och på olika platser.

Madison (2011) framhåller vikten av att som forskare vara så diskret som möjligt för att inte påverka det fält som undersöks. Därför valde vi att genomföra fältarbetet som dolda observatörer. Etiken kring detta diskuteras i avsnittet om etiska aspekter.

Sju av våra åtta intervjuer har genomförts face-to-face och en av dem har skett via telefon. Intervjuernas längd har varierat från 25 minuter till cirka en timme. Vi har låtit intervjupersonerna föreslå en plats för intervjun och vid brist på önskemål har vi själva givit förslag om plats. Fem av intervjuerna har ägt rum på caféer, två av dem i någon av uppsatsförfattarnas hem och en intervju genomfördes hemma hos den som blev intervjuad. Alla som deltog i studien blev erbjudna fika.

Vi har frågat alla intervjupersoner om de föredragit att bli intervjuade av en av oss eller av oss båda. I de fall där personerna uttryckt att det inte spelar dem någon roll har vi valt att båda närvara vid intervjun men med en av oss som mer aktiv än den andra. Vi är medvetna om att interaktionen blir annorlunda när två personer närvarar som intervjuare jämfört med när en person genomför intervjun. Trost (2010) menar dock att det kan vara lämpligt med två intervjuare om ämnet är känsligt. Eftersom att dumpster diving ligger i en juridisk gråzon skulle det kunna upplevas som ett känsligt ämne att tala om och vi upplever att bådars närvaro till viss del har avdramatiserat detta. Dessutom upplever vi ett stöd i varandra när vi intervjuar och att vi är mycket samspelta vilket enligt Trost (2010) kan göra att intervjun genererar mer information och en större förståelse än vad den skulle göra med bara en intervjuare. Utöver dessa fördelar har också den som varit mindre aktiv fått en större överblick över intervjun vilket har varit till hjälp under analysarbetet.

Då vi varit intresserade av våra intervjupersoners egna upplevelser av dumpster diving föll valet på att göra semistrukturerade intervjuer med en intervjuguide⁴ till hjälp. Intervjuguiden har använts som riktlinje för intervjuerna och eftersom att alla intervjuer har handlat om intervjupersonernas personliga upplevelser har frågorna i viss mån avvikit från intervjuguiden. Den semistrukturerade intervjun ger intervjupersonen möjlighet att berätta om sina upplevelser med stor frihet och i sina egna termer. Intervjuaren får i sin tur möjlighet att be den intervjuade att förtydliga och fördjupa sina svar, något som mer standardiserade former av intervjuer inte tillåter (May, 2010). Alla intervjuer har spelats in med intervjupersonernas tillåtelse. Det inspelade materialet har sedan transkriberats och analyserats.

⁴ Se bifogad bilaga.

Arbetet med uppsatsen har delats upp mellan båda uppsatsförfattarna. Vi har medverkat vid lika många intervjuer och delat på uppgiften att transkribera inspelningarna. Likaså har vi delat upp textavsnitten för att sedan låta den andra författaren redigera och komplettera. Vi bedömer våra båda arbetsinsatser med denna uppsats som likvärdiga.

3.3 Urval

Då vi inte har för avsikt att dra några generella slutsatser utifrån det intervjumaterial som samlas in har vi använt oss av ett strategiskt urval, närmare bestämt ett bekvämlighetsurval för att komma i kontakt med intervju personer till denna uppsats. Tre av dem kom vi i kontakt med under våra fältobservationer medan två intervju personer kontaktades genom bekantas bekanta. Vi skrev även ihop en presentation av vår studie med en förfrågan om deltagande och såg till att vår målgrupp fick ta del av denna genom sociala medier. En person svarade på denna inbjudan och efter att ha genomfört en intervju gav denna person oss numret till en av sina vänner, som sedan gav oss kontaktuppgifter till ytterligare en person. Ett bekvämlighetsurval som går till på detta sätt brukar kallas för snöbollsmetod (Trost, 2010).

Våra intervju personer befinner sig alla i åldrarna 19 till 28 år och könsfördelningen är sex män och två kvinnor. Den yngsta personen i denna studie har slutat gymnasiet och ska precis börja arbeta, övriga studerar eller har nyligen avslutat sina studier på universitetsnivå eller annan eftergymnasial utbildning. Några av intervju personerna arbetar, en person vare sig arbetar eller studerar för tillfället.

De intervjuade berättar att de har dumpstrat mer eller mindre regelbundet i alltifrån en månad upp till fyra år. En person har nyligen slutat dumpstra helt och hållet och någon dumpstrar numera sällan på grund av nattarbete. Av de som numera dumpstrar mer aktivt är det vanligt att de letar mat i containrar en till tre gånger i veckan. Några intervju personer köper i stort sett ingen mat utan lever i princip på de fynd som görs när de tar mat från containrar, andra ser dumpstringen mer som ett komplement till sitt vanliga inköp av mat. Flera personer berättar att de dumpstrar hälften eller mer av maten de äter.

3.4 Analysmetod

För analysarbetet har vi följt Hammersley och Atkinsons (2007) råd. Vi har därför noggrant studerat transkriptionerna för att hitta återkommande och utmärkande teman i materialet. Dessa teman har fått bilda övergripande kategorier som sedan jämförts med varandra och på

så vis har underkategorier skapats. Hammersley & Atkinson (2007, s. 168) menar att det viktiga i etnografisk analys är att tänka "[...] not only *about* one's data, but also *with* and *through* the data, in order to produce fruitful ideas." Genom att tänka *med* datamaterialet har vi därför låtit materialet styra våra tolkningar medan teorierna snarare har fungerat som verktyg som hjälper oss att förstå materialet.

Alasuutari (1995) liknar kvalitativ analys vid hur man löser en gåta; det som forskaren i slutändan kommer fram till måste stämma överens med alla ledtrådar. Vi har därför försökt vara observanta på avvikande fall i vårt datamaterial.

3.5 Etiska aspekter

Då dumpster diving är ett fenomen som tycks existera i en juridisk gråzon vill vi inte ta ställning till huruvida dumpstring är rätt eller fel. Ryen (2004) för en diskussion kring hur forskaren ska förhålla sig till sina informanter om de begår brott. Hon menar att det kan uppfattas som att beteendet accepteras om forskaren inte anmäler det samtidigt som en anmälan hindrar tillträde till fältet. May (2001) ställer sig frågan om målet med forskningen kan rättfärdiga de medel som används. Enligt honom finns det inte något enkelt svar på denna fråga och inte heller vi har något tydligt svar på om den kunskap som denna studie bidrar med väger tyngre än den eventuella skada som dumpstring kan medföra för den som äger maten som ligger i containern.

Som tidigare nämnt har vi valt att göra dolda observationer för att inte påverka fältet. Det finns olika synsätt på huruvida det är etiskt försvarbart att genomföra sådana observationer. En del forskare menar att det finns en absolut etik som ska följas. Detta resonemang medför att den forskning som inte kan genomföras med deltagarnas informerade samtycke inte heller bör göras. Andra forskare menar att den etiska avvägningen är situationsberoende. Enligt detta synsätt kan det ibland vara befogat att genomföra dolda observationer om risken att orsaka skada inte är så stor. Det kan också vara svårt att få tillträde till ett fält om forskaren är öppen med sin forskningsintention (Hammersley & Atkinson, 2007). Vi vill framhålla att vi under våra dolda observationer inte har fokuserat på enskilda individer utan på samspelet och det praktiska genomförandet vid containrarna. Därför upplever vi inte risken för att någons integritet kränkts som särskilt stor. Dessutom utgör de dolda observationerna endast en liten del av vårt material och fungerar, som tidigare nämnts, snarast som ett komplement till våra intervjuer. När vi har befunnit oss vid containrarna har vi också upplevt det som onaturligt att

berätta om vår roll som forskare då deltagarna varit upptagna med att dumpstra. Vi kan inte uttala oss om hur de hade reagerat om vi berättat om vår studie men vi har upplevt att det föreligger en risk för att vår närvaro skulle besvära deltagarna och att de därför skulle förändra sitt beteende, vilket vi velat förhindra.

Det föreligger alltid en viss risk att man som forskare orsakar skada för deltagarna på fältet, detta såväl under själva fältarbetet som när forskningen publiceras (Hammersley & Atkinson, 2007). Med tanke på att intervjupersonerna deltar i aktiviteter som ligger i en straffrättslig gråzon har vi lagt särskild vikt vid anonymiseringen av våra informanter då vi inte kan vara säkra på vad som skulle hända om deras identiteter röjs. Denna anonymisering innebär att alla intervjupersoner, butiker och orter fått fingerade namn. Vi har också noga avvägt hur mycket information om våra informanter som vi lämnar ut i presentationen av dem. För att värna om deras anonymitet har vi därför valt att inte specificera deras sysselsättning eller ålder.

Studiens tema i sig är också detta intressant ur ett etiskt perspektiv. Att skriva en uppsats i kriminologi om dumpster diving kan ge intrycket att vi stämpelar dumpstrarna som kriminella, särskilt med tanke på vårt val av teorier som förklarar brottsligt beteende. Våra intervjupersoner har gett oss intrycket att de inte ser dumpster diving som vare sig kriminellt eller orätt även om de är medvetna om att fenomenet befinner sig i gränslandet mellan det lagliga och det olagliga. Då vi inte på något sätt vill agera domare och ta ställning till huruvida dumpster diving är rätt eller fel är vi noga med att förklara hur vi använder våra teorier när vi presenterar dem i nästkommande avsnitt.

4 Teoretiska utgångspunkter

Som redan framhållits tidigare i denna uppsats är dumpster diving ett mångfacetterat fenomen som innehåller otaliga aspekter där vi har valt att belysa dem med kopplingar till den juridiska gråzonen. Med detta följer att vi måste motivera *varför* vi har valt att använda just följande teorier och *hur* vi sedan tillämpar dessa i vår analys.

4.1 Rutinaktivitetsteorin

Routine activity theory, eller rutinaktivitetsteorin, är utvecklad av Cohen och Felson (1979) och handlar om att vissa bestämda förutsättningar måste vara uppfyllda för att ett brott ska begås. Teorin utgår från att människor har en benägenhet att begå brott och säger ingenting om varför denna benägenhet finns. Istället pekar den på hur sociala aktiviteter i tid och rum gör det möjligt att omsätta benägenheten i handling.

Cohen och Felson (1979) menar att ökningarna i kriminalitet i samhället kan förklaras av den sociala strukturen. Genom att ta hänsyn till både den rumsliga och den tidsmässiga aspekten undersöker de hur olika aktiviteter hos en förövare och ett offer är koordinerade. Utifrån dessa utgångspunkter formuleras rutinaktivitetsteorin som innebär att om det finns en motiverad förövare, ett lämpligt byte och ingen väktare så ökar risken för att brott ska begås. Kriminella handlingar kan ses som vilka rutinaktiviteter som helst och de olagliga rutinaktiviteterna är ömsesidigt beroende av de lagliga rutinaktiviteterna.

Syftet med rutinaktivitetsteorin är att förklara förändringar i brottsstatistik över tid men vi använder den istället för att undersöka hur de rumsliga och tidsmässiga aspekterna påverkar upplevelsen av att dumpster diving. Eftersom att brottsliga aktiviteter enligt Cohen och Felson (1979) på många sätt påminner om legala aktiviteter menar vi att rutinaktivitetsteorin kan appliceras på ett fenomen som dumpster diving trots att det råder oklarhet kring om och på vilket sätt det är olagligt.

4.2 Seductions of crime

Som tidigare forskning om dumpster diving pekat på så är det inte bara de ekonomiska fördelarna som får människor att dumpstra. Katz (1988) forskning om kvaliteterna i upplevelsen av att begå brott fungerar därför bra för att belysa upplevelsen av att dumpstra. Som Katz menar kan materiella motiv nämligen inte förklara alla typer av egendomsbrott. Han menar istället att det som lockar med brotten kan vara upplevelsen av att göra något avvikande och sedan komma undan med det.

Enligt Katz (1988) finns det en mystik och en magi i upplevelsen av att begå brott och han menar att såväl sociologisk som psykologisk forskning har blundat för detta. Genom att analysera berättelser där vuxna människor beskriver hur de minns sina erfarenheter av att snatta när de var tonåringar upptäcker Katz (1988) en rad kvaliteter i handlingarna som inte har att göra med ekonomiska motiv. Istället framstår upplevelserna av att snatta som något roligt och lustfyllt. Katz (1988, s. 53) kallar upplevelserna för *sneaky thrills* och förklarar hur de skapas i tre steg:

The sneaky thrill is created when a person (1) tacitly generates the experience of being seduced to deviance, (2) reconquers her emotions in a concentration dedicated to the production of normal appearances, (3) and then appreciates the reverberating significance of her accomplishment in a euphoric thrill.

Först blir personen alltså förförd av avvikelsen, sedan försöker han eller hon återerövra sina känslor för att uppträda normalt, och sist upplever personen ett rus när han eller hon har lyckats. Med hjälp av detta perspektiv på upplevelsen av att begå brott analyserar vi hur dumpstrarna upplever risken att bli konfronterad.

4.3 Avvikande beteende

Definitionen av vad som är ett avvikande beteende har varierat genom tiderna. På samma sätt har människor olika kriterier för vad de anser vara avvikande och inte. Då dumpster diving är ett fenomen som kan ses som avvikande för vissa men som är helt självklart för andra har vi valt att använda oss av teorin om avvikande beteende som utvecklats av Becker (2006). Han menar att ett beteende blir avvikande om det bryter mot en formell eller informell regel och om omgivningen reagerar på beteendet som avvikande. Han framhåller också att olika grupper har olika regler att förhålla sig till. Den som blir betraktad som avvikande av någon kan tycka att det är betraktaren själv som är den avvikande. Den som tillhör avvikargruppen

kanske inte accepterar de regler som andra dömer honom eller henne utifrån. Med hjälp av denna teori analyserar vi hur våra intervjupersoner ställer sig till vetenskapen om att dumpster diving av vissa kan betraktas som ett brott.

4.4 Accounts

Vi ska i det följande kort diskutera Scott och Lymans (1968) teori om redovisande förklaringar,⁵ så kallade *accounts*. Denna utgår från att människors samtal med varandra är grunden för deras sociala relationer. Då en person gör något som andra inte förväntar sig att han eller hon ska göra – en handling som inte stöds av den rådande moralen – är talets förklarande funktion nödvändig. Accounts är ursäktande och rättfärdigande förklaringar av handlingar som har en (i sin kontext) vacklande moral. Dessa utsagor täpper till de hål som finns mellan det förväntade och det utförda beteendet och förhindrar i många fall att konflikter uppstår (Scott & Lyman, 1968).

Scott och Lyman (1968) framhåller två typer av förklaringar: *excuses* och *justifications*. Den förstnämnda typen av förklaringar används för handlingar som erkänns som moraliskt tvivelaktiga av den som utför dem. Däremot accepterar inte personen att han eller hon skulle bära något ansvar för de konsekvenser som kommit ur detta beteende. Med *justifications* erkänner den som utför en omoralisk handling sitt ansvar men framhäver de positiva effekter som följer av denna och på så vis berättigar personen sitt beteende. Som avsnittet om tidigare forskning visar är det vanligt att personer som dumpstrar tycker att det de gör är rätt. Därför kommer endast *justifications*, det vill säga förklaringar som används av personer som tar ansvar för sina handlingar, att beskrivas närmare.

Justifications, rättfärdiganden, kan delas in i sex undergrupper:

- *Denial of injury* – de konsekvenser som följer av en handling anses obetydliga, vare sig det gäller objekt eller personer. Personer som drabbas anses förtjäna de konsekvenser som följer.
- *Denial of the victim* – en omoralisk handling tillåts då den eller de som drabbas förtjänar de negativa konsekvenser som följer. Den drabbade kan vara en person som gjort individen illa eller någon som tillhör en grupp vars ställning i samhället anses låg.

⁵ Denna översättning av begreppet är hämtad från Thelander, 2006.

- *Condemnation of the condemners* – handlingen anses irrelevant då de som stiftat lagen begår än värre handlingar själva och döms inte för detta.
- *Appeal to loyalties* – handlingen anses tillåten eller till och med helt rätt då den som utför handlingen tjänar ett högre syfte, organisation eller en person.
- *”Sad tales”* – individen neutraliserar sitt avvikande beteende med att denne lever eller har levt under usla förhållanden.
- *”Self-fulfillment”* – ett moraliskt tveksamt beteende framställs i ljuset av handlingens positiva betydelse för individens identitet (Scott & Lyman, 1968).

Teorin om redovisande förklaringar har valts med hänsyn till att våra intervjupersoner inte ger intrycket av att de tycker att dumpster diving är fel. Till skillnad från Sykes och Matzas (1957) teori om neutraliseringstekniker så förutsätter inte teorin om accounts att personen som berättigar sitt beteende anser att det han eller hon gör är fel. På det sättet är teorin om accounts applicerbar när människor berättigar sina handlingar inför andra även när handlingarna inte är uttalat brottsliga. Med tanke på den oklara juridiska regleringen kring dumpster diving framstår därför teorin om accounts som mer passande för vår studie än teorin om neutraliseringstekniker. Teorin om accounts används för att analysera intervjupersonernas inställning till vetenskapen om att de eventuellt begår ett brott när de dumpstrar.

5 Analys

I följande avsnitt kommer vi att analysera våra intervjupersoners berättelser med hjälp av de teorier som presenterats ovan. Vi börjar med att diskutera ett citat som belyser utgångspunkten för vår analys, nämligen osäkerheten kring huruvida dumpster diving är olagligt eller inte. Ingen av våra intervjupersoner är säkra på om och i så fall på vilket sätt det de gör är olagligt. De flesta har ändå en uppfattning om regleringen som antingen är baserad på vad de har hört från andra eller vad de läst på internet. Malin som har dumpsterat mer eller mindre regelbundet de senaste två åren berättar om vad hon vet:

Nej... egentligen inte så mycket faktiskt (skratt) eh... jag... vet att jag... eh har hört nånstans, innan för längesen om att det var... olagligt eh... om containrarna, eller om de var liksom inlåsta eller låsta på nåt sätt, och att då var det liksom att... olaga intrång eller nånting, alltså att... det var liksom mer då att om man bröt sig in typ men på senare tid så har jag hört att det är olagligt oavsett för att det... skräpet tillhör personen, eller den som äger det liksom det tillhör den oavsett var de lägger det, tills det liksom, sopbilen kommer och hämtar det eller nåt sånt där alltså så, så att, jag är inte helt hundra på hur det är men jag har för mig att det är så att det är olagligt... oavsett om de är inlåsta eller inte, jag vet inte.

Malin förklarar här att hon har fått lite olika bud kring huruvida dumpster diving är olagligt eller inte. Hon är också osäker på om det gör någon skillnad ifall containrarna är inlåsta eller inte även om hon tror att det är olagligt oavsett. Av citatet kan vi också ana en osäkerhet kring vem som äger maten som ligger i containrarna. Denna osäkerhet kring huruvida dumpster diving är brottsligt eller inte återfinns hos alla intervjupersoner och är därför utgångspunkten för vår analys.

5.1 Risken för konfrontation

De flesta intervjupersoner gör inte någon stor sak av risken att bli konfronterad och det hela framställs inte som något stort problem. Några intervjupersoner menar att andra som dumpsterar brukar vara rädda men att de själva inte är det längre. Emil som har dumpsterat i fyra år berättar:

Först var man ju lite feg, typ ehm... tyckte det var läskigt såhär och eh... lite, det var rätt läskigt liksom, tänk om det kommer nån liksom. [...]. Man var delvis rädd för att det skulle komma nån och se men, och så var man lite rädd för att, typ man skulle ta dåliga saker, så man var väldigt såhär picky med vad man tog. Men det släppte väl typ såhär mer och mer. Så nu är jag inte alls rädd för varken eller. [...]. Nu kan man ta, nu kollar jag

inte ens på bästföredatumet längre, för jag har aldrig typ såhär blivit sjuk av nånting och aldrig kommit nån som har, som har haffat mig.

Emils rädsla för att bli konfronterad har alltså ebbat ut i takt med att rädslan för att maten ska vara dålig försvunnit. Även andra intervjupersoner talar om att dessa rädslor har försvunnit med tiden. Men trots att de flesta inte upplever risken att bli konfronterad som särskilt stor så är den ändå något som de alla förhåller sig till, vilket bland annat visar sig i valet att dumpstra på kvällen. I nästa avsnitt vill vi belysa hur valet av tidpunkt för dumpstringen hänger ihop med risken att bli konfronterad.

Att dumpstra på kvällen

Hur väljer då intervjupersonerna var och när de skall dumpstra? I tidigare studier beskriver Barnard (2011) hur friganer som dumpstrar i New York väljer att dumpstra på tidpunkter och platser som gör det möjligt för andra att se deras agerande eftersom de vill uppmärksamma problemet med matsvinn. Personer som ägnar sig åt dumpster diving på Nya Zeeland väljer istället att dumpstra senare på kvällen för att undvika andras negativa reaktioner (Fernandez, Brittain & Bennett, 2010). Även våra intervjupersoner berättar att de väljer att dumpstra senare på kvällen när butikerna har stängt och eventuella väktare har kört iväg. Detta är något som vi också noterat under våra fältobservationer. Malin berättar varför hon inte dumpstrar på dagtid:

Alltså det är ändå liksom nånting som jag kanske inte riktigt känner att det... man ska göra öppet liksom på det sättet eller så, öppet men, men... Det känns lite korkat liksom, på nåt sätt, det är ändå, alltså jag tror att det är olagligt liksom, att såhär eh... ja, nej. Och sen så också att det, det... tänker också att det kan bli en sån grej att om folk ser det väldigt mycket, att det blir... eh... det blir ett problem och att därför kanske gör det svårare för dig istället för att tycka att det är liksom... eller inte tänker på det liksom.

Malin säger att hon inte vill dumpstra på dagen dels på grund av att hon tror att det är olagligt och dels för att andra skulle kunna uppleva det som ett problem och att detta i sin tur skulle kunna leda till att det blir svårare att dumpstra i framtiden. Denna uppfattning om att alltför mycket uppmärksamhet till fenomenet skulle kunna försvåra dumpstringen har framkommit även i tidigare forskning (Edwards & Mercer, 2007).

Det faktum att flera dumpstrare, precis som Malin, väljer att dumpstra när butiken har stängt och när väktare har kört iväg från platsen kan kopplas till Cohen och Felsons (1979) teori om att kapabla väktare får människor att avstå från att begå ett brott. I det här fallet avstår personerna dock inte helt från att dumpstra utan anpassar istället tidpunkten för dumpstringen

så att de ska slippa bli konfronterade. Maten som dumpstrarna får tag på verkar alltså vara värd den ansträngning som det innebär att ge sig ut sent på kvällen. Detta tycks fungera bra för de flesta intervjupersonerna i dagsläget men Malin säger, i likhet med flera intervjupersoner, att hon är osäker på om hon kommer att fortsätta dumpstra i framtiden om hon har mer pengar:

Och jag tänker att om man då sen liksom om man har ett heltidsjobb och så är man kanske inte lika pepp på att sticka ut mitt i natten liksom och... eh... ja, och säkert att det känns kanske inte lika lönt, i och med att jag, det är lättare att köpa saker, det är det ju faktiskt att man kanske då känner att ja men det är värt att köpa saker för att det sparar mig så mycket tid och energi liksom.

Malin är tveksam till om det i framtiden kommer att kännas värt besväret att gå ut på natten för att dumpstra eftersom att det trots allt är lättare att köpa saker. Lars som har slutat att dumpstra sedan han började arbeta menar att detta främst beror på att han har mer pengar:

Nej alltså jag tror det är mer att... ja, alltså jag har en inkomst, jag... ja. Det är nog mer det i såna fall. Ehm... aa. Nä det... jag kan nog inte komma på så mycket annat egentligen utan det, det är nog den biten.

Lars förklarar här att han har slutat dumpstra eftersom att han nu har en inkomst från sitt arbete. Lite senare lägger han till att det faktum att dumpstring befinner sig i en juridisk gråzon nog också har bidragit till att han inte fortsatt dumpstra. Uppfattningen om att det kanske inte är värt att dumpstra när den egna ekonomin blir mer stabil förefaller alltså bero på risken att bli konfronterad i sig, men också på den praktiska konsekvensen av denna risk, det vill säga det faktum att dumpstring helst ska göras sent på kvällen när risken att bli konfronterad är mindre.

Johan berättar hur han brukade passa på att dumpstra när han ändå var ute på kvällen under den period då han dumpstrade mer regelbundet: ”Men det var ju inte så jag planerade nästan nån gång utan bara oj jag var ute till klockan tio ja men då kan jag passa på att åka förbi dit också.” Här ser vi hur Johans val av tidpunkt för dumpstringen är beroende av andra aktiviteter som han ägnar sig åt vilket kan kopplas till Cohen och Felsons (1979) uppfattning om att brottsliga aktiviteter på många sätt liknar vanliga rutinaktiviteter och är ömsesidigt beroende av dem. Andra intervjupersoner menar att deras sätt att leva just nu, exempelvis med oregelbundna tider i skolan, gör det möjligt för dem att ge sig ut sent på kvällen. På det sättet kan möjligheten att dumpstra sägas vara beroende av intervjupersonernas vardagliga rutinaktiviteter.

I nästa avsnitt vill vi fördjupa bilden av risken med att bli konfronterad och se hur detta hänger ihop med intervjupersonernas val av plats när de dumpstrar.

Öppet eller inhägnat

Många intervjupersoner bor nära butiker med containrar som går att dumpstra från och de väljer ofta att dumpstra från just dessa. Niklas beskriver hur närheten till butiken underlättar dumpstringen:

Det blev en så himla casual promenad, det vart verkligen som ingen grej alls. Vi var ute, vi gick ut och spela lite fotboll, bollade lite grann och sen så liksom gick vi ne- för *Butiken med inhägnad* ligger så nära så bara går man förbi, det kändes... som ingen grej. Man går dit och sen så är vi ba, är man bara vid stängslet, swoop under, fem minuter in and out, och då kom vi hem med hur mycket... ja som sagt främst då fikabröd.

Niklas brukade promenera bort till butiken tillsammans med sina vänner och han antyder att närheten till butiken gör att dumpstringen upplevs som enkel. Att det finns ett stängsel runt containerområdet framstår inte som något stort hinder för honom, vilket flera intervjupersoner som dumpstrar från inhägnade områden håller med om. För andra intervjupersoner verkar det dock finnas en viss skillnad mellan att dumpstra från ett öppet och ett inhägnat område. Johan avstod i början från att dumpstra från inhägnade och kameraövervakade områden men med tiden har han slutat bry sig om sådana hinder. Han förklarar hur han resonerar:

Jag ser det mer som att så länge man inte tar sönder nånting eller så, smutsar ner massor runtom precis som vi också gjorde nån gång. En gång. Så är det sen ganska lugnt. För när man som, de vinner ingenting på att söka upp en.

Johan verkar alltså inte ha något problem med att dumpstra från inhägnade områden som är kameraövervakade så länge han inte behöver ta sönder någonting för att ta sig in eftersom att han inte tror att butiken skulle få ut något av att leta upp honom. Han fortsätter sedan resonemanget och ställer sig tveksam till att dumpstra från en container vars inhägnad är svår att ta sig förbi.

Stina som har dumpstrat i ungefär en månad säger att hon nog inte skulle kunna tänka sig att dumpstra från ett inhägnat område på egen hand och förklarar varför hon hittills bara har dumpstrat från ett öppet butiksområde:

Jag vet inte. Äh, det känns lite nej, jag är inte helt... inte helt inne på det. Då känns det lite som att man, det är lite på en annan nivå. Jag vet inte, jag har inte riktigt funderat över det.

Stina verkar känna ett visst motstånd mot att dumpstra från en container som är inhägnad då hon upplever att det är ”på en annan nivå”. För Stina och till viss del även för Johan verkar det alltså som att ett stängsel gör att de hellre väljer att dumpstra från andra butiker.

En del av de intervjupersoner som dumpstrar från inhägnade områden brukar låta någon hålla vakt utanför. Alfred beskriver fördelarna med en sådan vakt:

Men sen av säkerhetsskäl så är det ju bra att ha nån med sig som kan vakta liksom eh...
men framför allt liksom för jag tycker att det... det är kul att dela upplevelsen med nån.

Att ha med sig någon som håller vakt är alltså inte bara praktiskt ur säkerhetssynpunkt när man dumpstrar från ett inhägnat område utan också något som gör att det blir roligare. Denna sociala aspekt av dumpstringen kommer att beskrivas närmare under avsnittet ”Det är rätt att dumpstra”.

Möte med polis och väktare

Några av intervjupersonerna har blivit konfronterade av väktare eller polis när de har dumpstrat och de flesta har hört talas om någon som har blivit konfronterad. Beskrivningarna av situationer där någon blivit upptäckt är dock ganska odramatiska. Lars berättar om när han blev konfronterad av butikens vaktbolag: ”De kom, körde upp med bilen och veva ner vindrutan och bad oss att gå. Och så, ja då la vi tillbaks sakerna och gick”. För Lars verkar det alltså inte ha varit svårare än att han gjorde som han blev tillsagd. Rasmus berättar att han blev konfronterad en gång när han dumpstrade tillsammans med några vänner. Poliserna lät dem behålla maten men undrade vad de gjorde vid containrarna. De blev sedan ombedda att lämna platsen vilket de gjorde. Rasmus beskriver här att det inte är någon stor risk att bli anmäld för dumpstring:

Att vi fick behålla maten och så visar ju att de tänker inte kriminellt på det. Så jag har väldigt svårt att tänka mig att... om omständigheterna skulle va annorlunda att... de skulle tagit någon form av rapport över huvud taget.

Det faktum att en konfrontation med polis eller väktare inte framstår som något avskräckande för intervjupersonerna är intressant ställt i relation till Cohen och Felsons (1979) teori om att närvaron av så kallade kapabla väktare minskar risken för att ett brott ska begås. I Rasmus och Lars fall verkar det snarare som att mötet med dessa väktare har visat att en konfrontation inte är något att vara rädd för då detta möte inte fått några negativa konsekvenser eller inneburit något större obehag för dem.

Samtidigt som mötena med polis och väktare oftast beskrivs som odramatiska så finns det en viss oro hos några intervjupersoner. Niklas berättar att några bekanta till honom blev konfronterade när de dumpstrade och att han därefter har försökt vara lite mer diskret. Lite senare i intervjun återkommer han till denna oro:

Det hade varit skönt att veta att det värsta som kommer ske är att du får typ en notis. Eh... de huttar med fingret och säger ja konstapeln jag ska inte göra om det här. Eh... men just det... hamna i något register och grejer det låter ju faktiskt jävligt drygt ehm... Där har jag inte varit och skulle inte vilja hamna. Så... ja, det är ju, det är nån viss liten oro, det har man ju. Det är inte så att, man är inte odödlig man känner sig inte odödlig liksom.

Citatet pekar på en oro för att dumpstringen skulle kunna orsaka problem för honom i framtiden om han blir konfronterad så som hans bekanta blev, något som även andra intervjupersoner har berättat om. Detta kan kopplas till hur Katz (1988) beskriver den chock personer som har snattat kan känna när de blir konfronterade. Den som snattar har visserligen tagit en reell risk men han eller hon har gjort det i en lekfull anda och upplever därför ett slags förvåning över att handlingen behandlas som ett riktigt brott. Niklas uttalande om att vännerna som åkte fast har fått honom att inse att han inte är odödlig skulle kunna tolkas som att han någonstans har uppfattningen om att det han gör inte kan få några verkliga konsekvenser.

I nästa avsnitt ska vi se att denna risk för att bli konfronterad inte bara skapar oro hos vissa dumpstrare utan också kan göra upplevelsen mer tilltalande.

Spänningen

Risken att bli upptäckt gör som tidigare nämnt att dumpstrarna väljer att ta sig till containrarna sent på kvällen. Vissa av dem upplever också, åtminstone i början, att de måste vara lite försiktiga när de dumpstrar. Niklas beskriver sin första dumpstring såhär:

Eh... så jag ba, ha, vart all exited liksom, ba shit, nu ska jag få klä ut mig till ninja liksom och smyga runt i mörkret, så bara hem, ta på mig... svartaste kläderna jag har, huvan på liksom (peppande, kraftig utandning) kände pulsen liksom, det var, det var nåt spännande det där.

Johan förklarar spänningen han kunde känna när han precis hade börjat dumpstra och liknar känslan vid att ta en roll i en film:

Att man kunde bli tagen och bara att det var lite så, man var ute på natten och alltså det blev som, en, man tog en roll i alltså som, som i film eller nånting man ska liksom så sno nånting blir det ju ändå. Fast... så jag såg det ju inte riktigt som att sno nånting men ändå. Alltså det blir ändå man är ute på natten och är försiktig och lite så. Det är ju ing- det är ju inte vanligt. Det var liksom ingenting man hade gjort förut. Så det var ju nog hela den bara att göra nåt speciellt och att det var på natten och man skulle va försiktig eller vad man ska kalla det.

Att vara ute på kvällen eller natten när det är mörkt och klä på sig mörka kläder och vara lite försiktig gör upplevelsen spännande för Niklas och Johan. Risken att bli konfronterad kan alltså på sätt och vis uppfattas som något som gör upplevelsen mer tilltalande.

I detta sammanhang är det intressant att koppla till Katz (1988) studie om vad det är som gör snatteri så lockande för ungdomar. Han menar att det inte är den materiella vinningen, vilken inte heller framstår som någon stark drivkraft hos dumpstrarna som snarare vänder sig emot konsumtionssamhällets materialism. Istället menar Katz att det är projektet att genomföra något avvikande utan att någon upptäcker det som attraherar. Den som sedan tar något och lyckas komma undan med det kan uppleva ett slags rus (Katz, 1988). Stina beskriver något som skulle kunna liknas vid ett sådant rus, som hon kände när hon kom hem efter sin första dumpstring:

Och sen så när jag kom hem så var jag typ helt såhär [drar efter andan] helt skakig och så kunde jag typ inte sova och sen bara... Gjorde jag det verkligen. Jag trodde inte det var på riktigt ju. Sen när jag vaknar bara, jo! Jag måste ha mat, oj. Så det var väldigt, det är en väldigt kick. Eller nu är det inte s- nu är det inte lika mycket men i början såhär så var det, shit, så fick jag värsta... ja, jag var nervös flera timmar innan och sen så bara... När jag kom hem så var jag helt såhär skakig bara, eh... så det är också lite såhär.

Stina beskriver här hur hon upplevde en kick när hon insåg att hon verkligen hade dumpstrat första gången och hur hon var nervös långt innan och skakig efteråt. Hon antyder också att denna kick har avtagit lite med tiden. En annan intervjuperson beskriver att dumpstring numera ”är lite som att gå och handla liksom”.

I detta avsnitt har vi beskrivit hur risken att bli konfronterad upplevs när intervjupersonerna befinner sig ute på fältet. I följande avsnitt analyseras deras inställning till att de inte är säkra på om de begår ett brott eller inte.

5.2 ”En orättvis lag är ingen lag alls”

I detta avsnitt vill vi alltså fokusera vår frågeställning om hur personer som letar mat i containrar förhåller sig till att de eventuellt begår brott när de dumpstrar.

Det är rätt att dumpstra

Fastän vi har intervjuat alla personer till denna studie vid olika tillfällen är de helt överens om en sak: Det är rätt att dumpstra. De allra flesta av de dumpstrare som intervjuats resonerar så att det bästa vore om det fanns ett bättre system för att ta tillvara på den mat som slängs. Några nämner exempel där butikschefer ger ideella organisationer chansen att hämta mat direkt från butiken innan stängningsdags för att sedan laga mat som kan erbjudas socialt och ekonomiskt utsatta människor i samhället. Många menar att fler butiker borde göra liknande satsningar och ta sitt ansvar för den mat som köps in. De intervjuades berättelser innehåller också utläggningar om hur vi lever i ett konsumtionssamhälle där mycket saker som skulle kunna komma till användning bara slängs. Påverkan på miljön och att människor i nöd inte ges tillgång till de resurser som finns är andra exempel vilka framhålls som negativa aspekter av hur vi lever idag. Fernandez, Brittain och Bennett (2010) skriver om dessa förklaringar till dumpstring som ideologiska skäl. Nedan följer en tankegång som är ett av flera exempel på hur våra intervjupersoner framhåller en ideologisk förklaring till dumpstring.

Jag tycker att det är helt galet hur, hur liksom livsmedels, sättet vi... ja vårt, vårt system kring livsmedel är helt... alltså ur, ur liksom hållbarhetssynpunkt är det ju helt galet att det är ju, speciellt liksom i en stad det finns ju ingen liksom som, det finns ju egentligen ingen som producerar mat i den stad allting som finns i affärerna är ju liksom, skeppat dit från typ hela världen med ah, helt beroende av billig olja. Och sen så, och sen så bara ska allt va så himla perfekt och fint så, och sen så bara slängs det. Ja istället för att faktiskt använd- för att där, det går ju verkligen bara till spillo. Det är skillnad om de hade liksom, tagit tillvara på det på nåt sätt så att det hade, fyllt nåt, fyllt nån funktion liksom.

Citatet ovan visar ett resonemang från Stina som menar att det inte är hållbart att leva på det sätt som vi gör idag. Stora resurser går åt till att producera mat som sedan bara slängs utan att ha kommit någon alls till användning – den har till och med belastat systemet än mer.

En annan påtaglig fördel med att dumpstra större delen av maten som man annars skulle ha köpt är att det inte går åt så mycket pengar till just mat. Intervjupersoner berättar hur de, utan att ange den ekonomiska vinsten som deras främsta skäl för dumpstring, märker av sina minskade matutgifter. Malin berättar att den mat hon faktiskt köper gärna får vara lite extra lyxig då hon sparar in på matutgifterna genom att dumpstra. Rasmus förklarar att i perioder när han dumpstrat mycket har han ofta inte haft råd att köpa mat och Emil berättar att även om han gärna framhäver ideologiska skäl till att dumpstra såväl generellt som för egen del så är den ekonomiska aspekten den han sätter främst för egen del.

Framförallt nu de senaste eh... typ såhär fyra månaderna kanske... jag har eh, när jag slutat plugga, så jag har ingen inkomst överhuvudtaget. Det är rätt nice med gratis mat tycker jag för att jag lever typ, lever typ på det, sen fyra månader tillbaka. Typ köper lite såhär småsaker, typ mjölk ibland eller ifall det finns nånting man vill ha men... annars så jag, ja, vad blir det, kanske tvåhundra spänn i månaden på mat, eller nånting. [---] Sen så tycker jag också att det är jävligt kul att det eh, det är väldigt kul att man kan hitta såhär väldigt olika grejer som man kan, aldrig skulle hittat i affären annars.

Att främst leva på mat som är dumpstrad när den ekonomiska situationen inte är den bästa beskrivs som positivt. Ekonomiska skäl till att leta mat utanför butiker är också något som uppmärksammas i den studie som genomförts på Nya Zeeland (Fernandez, Brittain & Bennett, 2010). Emil lägger också till ytterligare en gynnsam aspekt med dumpstringen – han finner mat som han inte skulle hitta affären.

I intervjupersonernas berättelser finns det ett skäl till dumpstring som lyfts fram med stort eftertryck – den sociala aspekten. Dumpstra är något som man oftast gör tillsammans med sina vänner och de som bor i kollektiv berättar att det ”sociala” inte bara innefattar då själva dumpstringen genomförs utan även tiden före och efter. Att laga stora måltider tillsammans på den mat som dumpstras är ett återkommande inslag som det berättas om.

Det var ju också mycket för att... folk runt mig gjorde det redan liksom att och då... bara följa med de va ganska lätt liksom åh, då fick man jättemycket mat från ingenstans åh, eh, man blir så generös med det liksom eftersom att allting är bonus liksom så... då lagar vi alltid mat, stora måltider tillsammans och sånt så de är ju liksom... på det sättet så var det ju också ehm... väldigt positivt för oss liksom som grupp att vi började göra grejer tillsammans, där vi liksom skaffa mat tillsammans som, som att vi jagade tillsammans liksom.

Som redan nämnt säger de flesta personer som intervjuats att de dumpstrar tillsammans med sina vänner, här ser vi till exempel hur Rasmus berättar hur han och hans vänner går till väga efter att de har dumpstrat och hur han upplever det hela som positivt ur en social aspekt. Många menar också att de aldrig dumpstrat själva och att de inte skulle vilja göra det heller. Stinas berättelse utmärker sig lite bland de övriga då hon brukar gå själv till den container där hon dumpstrar. Hon ser det som en del av upplevelsen att möta trevliga personer där och skulle inte vilja dumpstra ifall hon hade varit själv vid containern.

Jag känner inte så mycket folk här liksom. Och det blir väldigt såhär, bra mötesplats. Alltså, det har jag verkligen, det är typ ett av det det visste jag tänkte jag inte liksom innan men nu känner jag såhär att, det är ju jättekul att gå dit och... just när man går själv så, så blir det lättare att man liksom börjar prata med andra på nåt sätt. För om man går typ två och två så blir det kanske att man pratar med varann liksom. Men om man går dit själv så... kan man börja prata med de andra som är där och så. Och det... mm, det är

väldigt, för att det finns inte så mycket såna mötesplatser där man inte liksom måste... bli såld nånting, nästan för, för att liksom träffa folk. Eller träffa folk som man inte känner liksom, på det sättet. Utan man kan, så de-det ser jag som en såhär, väldigt eh betydelse-, till stor del i varför jag dumpstrar (skratt). Att jag vill träffa folk typ att jag tycker att det är trevligt och alltså det sociala.

Att det brukar vara trevliga möten med andra personer vid containrarna framgår i de berättelser som vi tagit del av. De som dumpstrar kan lära känna andra personer som brukar återkomma till samma container. Dessa möten beskrivs som positiva, stämningen dumpstrare emellan är oftast mycket god och man hjälps åt att leta mat till varandra samt delar ofta med sig av det man hittar. Niklas berättar om hur trevligt det är att träffa andra dumpstrare:

Eh... men annars liksom man, det har alltid varit trevliga möten liksom man kommer och knackar på containern så är det re-, så är det redan nån skön tomtensise där i och bara tittar upp med en pannlampa "Hejhej!" (skratt).

Ett tema som lyfts tidigare i denna analys är den positiva upplevelse som spänningen med dumpstring bidrar till. Dessa har som sagt beskrivits tidigare och vi skulle vilja lägga till ännu en sida av denna spänning – den att man aldrig kan veta vad som finns i containern. Tidigare forskning har pekat på att dumpstrare uppskattar överraskningsmomentet när de letar i containrarna och inte vet vad de ska hitta. Fernandez, Brittain och Bennett (2010, s. 1784) skriver "[...] divers enjoy the excitement of the adventure and the thrill that comes with hunting for goods and the potential of finding a 'treasure'." Med detta menar de att den spänning som uppstår vid jakten på mat är något som dumpstrare verkligen uppskattar. Lars beskriver det såhär:

Alltså som jag sa, jag tror just det här, samlarinstinkten att den (skratt) kickar in. Alltså det, det är spännande att se vad som finns för nånting, vad de egentligen kastat och jag vet, nu har jag väl kanske blivit lite, ja van tyvärr, alltså van vid vad som kastas.

I citatet ovan ser vi hur Lars menar att det finns något spännande med att inte veta vad som finns i containern. För honom har den spänningen dock avtagit lite med tiden. Fernandez, Brittain och Bennett (2010) menar att dumpstrarna på Nya Zeeland väljer bort konsumtionssamhällets valmöjligheter och låter istället slumpen styra. Även många av våra intervjupersoner delar denna uppfattning.

Dessa ovan nämnda upplevelser av dumpstringen – att det är socialt och spännande, en "kul grej" helt enkelt – är exempel på skäl till dumpstring som i tidigare forskning kallas för psykologiska motivationer. Denna forskning pekar på att psykologiska skäl till dumpstring

tillsammans med ekonomiska och ideologiska skäl förklarar varför människor väljer att dumpstra. Enligt forskningsresultaten är det snarare regel än undantag att skälen till att dumpstra mat går in i varandra. Exempelvis ackompanjeras alltid ekonomiska skäl med ett ogillande av att det slängs så mycket mat (Fernandez, Brittain & Bennett, 2010). Detta gäller även för våra intervjupersoner. Emil har dumpstrat i flera år och då han inte studerar eller arbetar för tillfället dumpstrar han nu främst av ekonomiska skäl. Nedan försöker han beskriva vilket motiv som gjorde att han letade mat i containrar för första gången.

Sen så var det ju lite den ekonomiska tanken för sig själv också. Och sen så var det ju delvis en kul grej liksom... eh men, det var väl framförallt, framförallt på grund av den tanken liksom att, att eh... ja, de, det är ju trots allt synd om alla barnen i Afrika som man brukar säga, men det, det är ju det liksom, det, det är fett, fett onödigt att vi har så jävla dåligt system som vi har men det har vi. Det händer liksom ingenting (skratt) man, man får börja nånstans liksom men det kommer inte hända nånting förrän allting liksom ballar ur fullständigt, annars kommer, kommer det liksom fortsätta göra som det gör tror jag.

Här ser vi att de ekonomiska, de psykologiska och till sist de ideologiska skälen till dumpstringen går in i varandra.

... även om andra inte förstår det

När vi frågar våra intervjupersoner om de har berättat för folk i sin närhet att de dumpstrar blir svaret från de allra flesta att de har gjort detta och att de inte skäms när de talar om för andra hur de får tag på mat. De menar att positiva kommentarer från vänner är vanligt och en del hänvisar till att det var vännerna vilka själva dumpstrade som fick personen att testa detta sätt att skaffa mat från första början. Att berätta om handlingen för sina föräldrar är däremot något som flera intervjupersoner beskriver som lite svårare. Alfred tror att hans föräldrar skulle reagera med att ”shit han, han gör nåt brottsligt och shit han bryter sig in liksom”. Han har ännu inte berättat för sina föräldrar att han dumpstrar och vill vänta med att göra det. Niklas har berättat det för sin mamma som undrade om han hade pengar till mat och Rasmus konstaterar att hans mamma inte riktigt förstår vad dumpstring innebär.

Javisst eller ja, jag brukar inte såhär skämmas över det jag tycker inte eh... jag tycker att det är en bra sak liksom. Så jag prat- jag berätta det för min mamma och så och hon eh... tycker väl inte att man ska behöva göra det liksom. Men de förstår ju att det är en bra sak när man berättar om det liksom och det gäller ju, alla som jag har pratat om egentligen.

På något sätt måste den som dumpstrar förhålla sig till omvärldens reaktioner på att personen i fråga letar ätbar mat bland butikens matavfall. Våra informanter berättar om hur personer i

deras närhet reagerat med förskräckelse då de ser handlingen som brottslig medan andra uttryckt att de tycker dumpstring är osmakligt då maten som plockas från containrarna ligger bland avfall. Att det är konstigt och kanske i viss mån omoraliskt, eller bara att man inte ska behöva göra det, är ytterligare exempel på vad den som berättar om dumpstring kan få för reaktioner på detta. Att dumpstra kan med andra ord ses som ett avvikande beteende. ”Avvikelse är ingen egenskap hos själva beteendet utan finns i interaktionen mellan personen som begår handlingen och dem som reagerar på den” (Becker, 2006, s. 26). Det som gör dumpstring till ett avvikande beteende avgörs alltså av hur andra uppfattar denna handling. Den som av andra människor anses utföra en avvikande handling förhåller sig då till detta.

Men samtidigt är det ju inget som jag brukar som snacka om, om inte diskussionen faktiskt kommer upp. Alltså jag presenterar mig aldrig med hej jag heter Johan och jag gillar att dump- eller jag dumpstrar.

Våra intervjupersoner undanhåller inte för andra att de dumpstrar men framhåller att det inte är det första de berättar om sig själva. Johans citat här ovan belyser hur han, liksom fler intervjupersoner, undviker att berätta att de letar efter mat i containrar om det inte kommer på tal. Med ett resonemang hämtat från Becker (2006) kan detta undvikande ha sin förklaring i att en person som utför en avvikande handling ibland kan bli betraktad som avvikande även i andra anseenden. En person som begått ett brott anses ofta generellt ha dålig respekt för lagen. Oavsett om det är ett brott att dumpstra eller inte så kan det ses som ett normbrott av vissa vilket gör att den som dumpstrar måhända undviker att föra det på tal för att undvika att bli betraktad som avvikare (Becker, 2006).

Vad andra människor har för föreställningar om dumpstring kan vara svårt för den enskilde att förutse vilket också kan bidra till att intervjupersonerna inte vill prata om att de dumpstrar med alltför många personer. Rasmus menar att han inte skulle ta upp det inför sin klass då han är osäker på vad de har för föreställningar om dumpster diving:

Alltså om jag skulle prata med det om någon som jag inte känner så bra då skulle jag nog stå för det liksom och då... eh, så på det sättet tror jag inte att det skulle finnas någon som jag skulle dölja det för liksom. Eh... om det skulle dyka upp. Sen kanske jag inte skulle ta upp det om det skulle liksom, va en liksom framför klassen eller nåt sånt där det kanske inte skulle liksom, stå och berätta för mycket om det liksom för att den bilden liksom. Jag har inte såhär inget intresse av att bevisa att jag dumpstrar eller nåt liksom.

Här förklarar Rasmus att han inte skulle berätta för mycket om sin dumpstring dels för att han anser att han inte behöver bevisa för någon att han dumpstrar och dels på grund av den bild

det kan ge av honom. Detta kan kopplas till Beckers (2006) resonemang om att den som är avvikande i något hänseende riskerar att bli sedd som avvikare även i andra hänseenden.

Stina menar att dumpstring är accepterat bland människor i hennes närhet. Hon jämför de reaktioner hon får från andra på att hon dumpstrar med hur hon tror att de ser på snattande.

I min klass är det ju många som håller på liksom så att... det är ett ganska... det är ganska, utbrett så. Det är nog ganska accepterat tycker jag det känns som, liksom, ja. Det är ju inte som att snatta. Riktigt alltså om- om jag skulle snatta så skulle ju folk nog reagera lite annorlunda.

I ett tidigare nämnt citat berättar Malin att hon antagligen inte kommer tycka att det är lika lönt att dumpstra när hon blir äldre och har ett heltidsjobb då det kan vara jobbigt att ge sig ut mitt i natten eftersom att det är lättare att köpa mat i affären än att leta mat i containrar. Hon avslutar sedan sitt resonemang med att ”sen är det ju inte lika socialt accepterat att vara en vuxen människa och dumpstra”. Detta pekar på att Malin har en uppfattning om att dumpster diving ses som avvikande bland äldre människor medan det ses som mer accepterat bland yngre personer.

Becker (2006) fortsätter sitt resonemang med att personer som utför avvikande handlingar ofta tenderar att förkasta samhällets normregler i övrigt vilket enligt annan forskning kan ses som ett sätt att neutralisera sitt beteende (Scott & Lyman, 1968). Detta för oss in på det sista temat i denna analys.

Det är rätt att dumpstra därför att...

Vilka straffrättsliga påföljder som kan bli aktuella för den som blir misstänkt för brott i samband med att denne dumpstrar är inte klarlagt i nuläget. Detta medför att den som dumpstrar måste förhålla sig till att han eller hon eventuellt begår ett brott i sin jakt på mat. Vid mötet med våra intervjupersoner förstår vi att de själva inte känner något behov av att ursäkta sina handlingar. Inte heller försöker de påstå att dumpstring är helt lagligt. Däremot resonerar de personer som vi pratat med att det vore förkastligt ifall människor skulle straffas för att de tar tillvara på den mat som slängts. Intervjupersonerna försöker inte direkt rättfärdiga sitt beteende – däremot vill de gärna framhålla alla goda skäl som finns för att hålla på med dumpstring. Trots detta tycker vi oss ändå kunna urskilja hur de förklarar sitt beteende på ett sätt som gör det lämpligt att tala om accounts – förklaringar till handlande som kan betraktas som avvikande av andra.

Att den handling som utförs inte medför någon skada för någon eller något är en av de accounts som Scott och Lyman (1968) beskriver. Denna förklaring förekommer även hos våra intervjupersoner. Rasmus förklarar att ägandet av matavfall inte är något som butiken vill ha, och att han därmed inte åsamkar någon skada då han dumpstrar i deras container:

Och hela tiden har jag tänkt liksom, vem skulle liksom göra nånting? För jag vet inte, jag har alltid vetat att det är lite gråzon liksom det är dels... eh, det är ju dels och just det tror jag att veta exakt vad det skulle va för brott liksom men också att, om jag har förstått det rätt nu kan jag ha helt fel så, referera inte till mig eh, att det tillhör egentligen sopföretaget som hanterar soporna liksom. När det är i containern. De, de äger den ju liksom, så tekniskt sett så tar man ju av de. Även om man gör intrång då antar jag hos butiken liksom, men eh... men eftersom att deras ägande av det inte är nåt som de vill ha, jag tror inte att de saknar det om man säger så. De har väl som jobb att göra sig av med det snarare.

I citatet ovan kan vi också uppfatta ytterligare en rättfärdigande förklaring till dumpstring – förnekande av offer. Rasmus resonerar att butiken inte kan vara offer för något då de har som jobb att göra sig av med det matavfall som han tar.

En annan förklaring till att våra intervjupersoner väljer att dumpstra och som ofta återkommer är att vår lagstiftning inte är något vidare bra. Ovan kan vi se hur Emil utvecklar sina tankar om hur han skulle reagera om han skulle få böter. Vi kan se att han inte skulle bry sig om det och att han skulle fortsätta att dumpstra ändå. Anledningen till det är dels att han ändå har tjänat så mycket pengar på att dumpstra och dels att han tycker det är fel att det slängs så mycket mat som det görs idag. Dessa resonemang kan relateras till två av Scott och Lymans (1968) redovisande förklaringar; fördömande av de som fördömer och uppfattningen att beteendet tjänar ett högre syfte – i det här fallet att stoppa överkonsumtion. Ett liknande resonemang som tangerar dessa berättiganden kan vi se hos Alfred som anser att maten inte hör hemma i soptunnan och bör ätas upp:

Jag förstod ju att det är olaga intrång och egenmäktigt förfarande som jag håller på med- (skratt) men, Augustinius sa att en... en orättvis lag är ingen lag alls. Men på sätt och vis så har han ju fel för att en lag är ändå en lag liksom och får man sina böter så ska man ju betala de liksom men... samtidigt så, ah. Det är ju lite anarkisiskt kanske att bryta mot lagen men, men ja... ja. Jag tycker att maten hör inte hemma i soptunnan- (skratt) den ska ätas upp liksom.

En näst sista förklaring som kan urskiljas i våra intervjupersoners resonemang om varför de dumpstrar är sad tales – sorgliga berättelser. Dessa framkommer när intervjupersonerna beskriver sin ekonomiska och sociala livssituation. De flesta lever på små ekonomiska medel och en av intervjupersonerna berättar om hur svårt det är att få jobb (Scott & Lyman, 1968).

Flera av våra intervjupersoner är upprörda över hur köttindustrin ser ut och än värre blir det, menar de, när vi sedan bara slänger detta kött. Därför väljer många att dumpstra kött även om de annars äter en vegetarisk kost. Edwards och Mercer (2007) uppmärksammar i sin studie att en del av dumpstrarna väljer att dumpstra kött för att ge djuret den värdighet som det förtjänar. Alfred säger att han vill ge kycklingen en värdig död genom att äta den – med hänvisning till att den är uppfödd för att bli uppäten – istället för att låta den bli kompost någonstans. Alfred kan, i likhet med Emil som uttalat orden nedan, inte se något fel med det han gör. Han anser snarare att det vore felaktigt att inte ”rädda” kycklingen.

Typ framförallt om man ser de här kycklingarna så jag tycker det är fett oskönt liksom att döda en kyckling och sen så grillar man den och lagar den och sen så tar man hela bara och slänger den, det tycker jag... känns jävligt... jävligt taskigt så då, jag blir lite såhär jag eh... från början så ville jag typ inte ta kött men nu är det tvärtom att jag typ såhär vill alltid ta kött, jag vill inte lämna det där liksom, så att eh.

Detta citat kan kopplas till Fernandez, Brittain och Bennetts (2010) tolkning att dumpstrarna som de talat med skapar en sorts hjälteidentitet genom att betona de ideologiska skälen för sin dumpstring. Genom att äta det kött som butikerna har slängt upplever Alfred och Emil att de gör något bra för djuren och på så vis skulle denna handling kunna ses som något som ger intervjupersonerna en positiv bild av sig själva. Detta kan relateras till ytterligare en av Scott och Lymans (1968) rättfärdigande förklaringar, nämligen den förklaring som hävdar att beteendet har en positiv betydelse för individens identitet. Emils citat belyser också att flera berättigande förklaringar kan urskiljas i ett och samma resonemang. Samtidigt som citatet pekar på att dumpstrandet av kött ger Emil en positiv bild av sig själv så visar det också på att han hänvisar till en högre lojalitet, i det här fallet djurens rätt.

6 Slutdiskussion

I denna uppsats har vi studerat hur människor som dumpstrar upplever risken att bli konfronterade och hur de ställer sig till vetskapen om att de eventuellt begår ett brott när de dumpstrar. Analysen visar att upplevelsen på många sätt framstår som dubbeltydig. Å ena sidan är det spännande att ge sig ut på kvällen för att dumpstra men å andra sidan är det inte helt praktiskt att behöva vara vaken och vänta på att butiken ska stänga och väktare lämna butiksområdet. Tanken på att bli konfronterad gör några intervjupersoner oroliga medan andra som själva har blivit konfronterade av polis eller väktare inte har upplevt detta som avskräckande. Samtidigt förhåller sig alla till risken att bli konfronterade, bland annat genom valet att dumpstra sent på kvällen.

Även betydelsen av de pengar som dumpstrarna sparar framstår som tvetydig. Flera av dem ger intrycket av att de ideologiska skälen väger tyngre än de ekonomiska men samtidigt förefaller tanken på en större inkomst göra en del dumpstrare osäkra på om det kommer vara värt besväret att dumpstra i framtiden. Dumpstrarnas inställning till att de eventuellt begår ett brott framstår inte heller som entydig. Alla är överens om att det de gör är rätt och även fast många ger intrycket av att de inte direkt vill ursäkta sitt beteende så ger flera av dem berättigande förklaringar till sitt agerande. Som exempel kan nämnas hur de framhåller att ingen tar skada av att de dumpstrar, att begränsade ekonomiska medel inte ger dem något val och att den lag som kan göra dumpster diving olagligt saknar förnuft.

Sammanfattningsvis pekar analysen på att den juridiska gråzonen kan betraktas som en del av fenomenet dumpster diving. Kombinationen av spänningen i att ge sig ut sent på kvällen, de ekonomiska fördelarna och känslan av att agerandet är det rätta verkar bidra till att dumpster diving kan upplevas som tilltalande för våra intervjupersoner.

Syftet med denna studie har inte varit att undersöka hur andra människor än just dumpstrare berörs av deras agerande. Vi välkomnar därför vidare forskning som undersöker hur butiksägare, organisationer och myndigheter vilka intresserar sig för dumpstringens olika orsaker och konsekvenser, uppfattar fenomenet dumpster diving.

I arbetet med denna uppsats har vi upplevt en ständig ambivalens inför hur vi ska förhålla oss till de juridiska oklarheter som finns kring dumpster diving. Vidare forskning skulle därför också kunna fokusera på hur dumpstrare upplever att dumpster skiljer sig från egendomsbrott som exempelvis stöld och snatteri.

Referenser

Alasuutari, P. (1995) *Researching Culture. Qualitative Method and Cultural Studies*. London: SAGE.

Avfall Sverige (2011). *Innebörden av begreppet hushållsavfall* (Guide, december, 2011, nummer 4).

Barnard, A. (2011). 'Waving the banana' at capitalism: Political theater and social movement strategy among New York's 'freegan' dumpster divers, *Ethnography*, 12(4), ss. 419-444.

Becker, H.S. (2006). *Utanför: avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv.

Cohen, L. E., & Felson, Marcus (1979) 'Social change and crime rate trends: A routine activity approach'. *American Sociological Review*, 44, ss. 588-608.

Edwards, F. & Mercer, D. (2007), Gleaning from gluttony: an Australian youth subculture confronts the ethics of waste, *Australian Geographer*, Vol. 38 No. 3, ss. 279-96.

Fernandez, K.V., Brittain, A.J., Bennett, S.D. (2011). "Doing the duck": negotiating the resistant-consumer identity, *European Journal of Marketing*. Vol. 45 No. 11-12, ss. 1779-1788.

Gedda, H. (2011). Kvinnor anhålls efter stöld av kasserad mat. *Östgöta Correspondenten*, 27 september.

Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. (1997) *The New Language of Qualitative Method*. Oxford: Oxford University Press.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: principles in practice*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.

Karlström, Y. (2011). Lagligt eller olagligt? Så säger polisen. *Arbetarbladet*, 4 juli.

Katz, J. (1988). *Seductions of Crime*. United States: Basic Books.

Lagerberg Fogelberg, C., Vågsholm, I. & Birgersson, A. (2011). *Från förlust till vinst – så här minskar vi matsvinnet i butik*. Uppsala: Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap, Sveriges lantbruksuniversitet.

Madison, D.S. (2012). *Critical ethnography method, ethics, and performance*. Johanneshov: TPB.

May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Scott, M.B., Lyman, S.M. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, Vol. 33 No. 1, ss. 46-62.

Sykes, G. M. & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization. A Theory of Delinquency. *American Sociological Review* Vol. 22 No. 6, ss. 664–670.

Thelander, J. (2006). *Mutor i det godas tjänst?: biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption*. Diss., Lunds universitet, Lund.

Thelander, J. (2012). The trip: A case of problematic friendship?. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, Vol. 13 No. 2, ss. 152-165.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4 uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bilaga

Intervjuguide⁶

Kön, ålder, utbildning, yrke, bostad, syskon och föräldrar, civilstånd, barn?

Hur kom det sig att du började dumpstra?

Hur ofta?

Brukar du gå dit själv eller tillsammans med någon?

Var brukar du dumpstra någonstans?

Kan du beskriva första gången du dumpstrade?

Vad tar du för mat?

När vi har varit och observerat så har vi sett att en del hoppar ner i containern medan andra står utanför och sträcker sig in. Hur brukar du göra?

Förberedelser?

Efterarbete?

Vilket är ditt bästa fynd?

Vilken tid brukar du gå dit? Varför?

Vi har hört att vissa dumpstrar på dagen. Hur tänker du kring det?

Vilka känner till att du dumpstrar?

Händer det att du bjuder på dumpstrad mat?

Hur stor del av maten du äter är dumpstrad?

Är det någon skillnad för dig att äta mat som du köpt och mat som du har dumpstrat?

Känner du till något om lagstiftningen kring dumpster diving?

⁶ Denna intervjuguide har redigerats något efterhand. Detta är den slutgiltiga versionen.